

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิทยาพยาบาลยุคศตวรรษที่ 21 และอนามยเป็นวิชาชีพสาขาหนึ่งที่ยอมรับกันว่า มีความจำเป็น และเป็นที่ต้องการของสังคม เป็นวิชาชีพที่ต้องทำงานเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์อยู่เกือบตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้ บุคคลที่จะสามารถประกอบอาชีพนี้ได้ด้วยความรู้ความสามารถและทำงานอย่างมีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องได้รับการเรียนรู้ การฝึกหัดอบรมมาแล้วเป็นอย่างดี ในระยะหนึ่ง การศึกษาวิชาชีพแขนงนี้ของประเทศไทย นับแต่จุดเริ่มต้นจนถึงปัจจุบันมีมาเป็นเวลารวม 80 ปี และตลอดระยะเวลาดังกล่าวนี้มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและปรับลักษณะของหลักสูตร การศึกษาอยู่เสมอมา เพื่อให้ผลิตผลของสถาบันการศึกษาประเภทนี้ทั้งคุณภาพและปริมาณที่สามารถสนองความต้องการของสังคมได้ตามความเหมาะสม และในเวลาเดียวกันก็เพื่อส่งเสริมให้บุคคลที่เขามาร่วมในวิชาชีพนี้สามารถเพิ่มพูนความเจริญให้เกิดแก่ตนได้พอสมควร

1. ประวัติสังเขปของการจัดตั้งโรงเรียนพยาบาล

โรงเรียนแห่งแรก que เริ่มจัดให้มีการสอนวิชาพยาบาล คือ โรงเรียนแพทย์
ศตวรรษที่ 21 และอนามย เปิดทำการสอนเมื่อปี พ.ศ. 2439¹ โดยพระราชประสงค์

¹ สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย, ฉลองครบรอบ 40 ปี สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย. (พระนคร : ไทยพิทยา, พฤษภาคม, 2510), น. 45 - 61.

ของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ซึ่งทรงเห็นว่าในสมัยนั้นประเทศไทย ไม่มีแพทย์หญิงครุภ
ที่มีความรู้อย่างแท้จริงสำหรับมาทำการผดุงครรภ์เลย จึงมีมติให้การคลอดบุตรมีอันตรายตายสูง พรอม
กับทรงเห็นว่าวิชาแพทย์หญิงครุภเป็นเรื่องที่สตรีจำเป็นจะต้องทำ จึงพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วน
พระองค์ให้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดวิชาผดุงครรภ์ขึ้น ในระยะแรกโรงเรียนนี้อยู่ในสังกัดกรมพยาบาล
กระทรวงธรรมการ ต่อมาได้โอนกิจการเขามารวมอยู่ในโรงพยาบาลศิริราชในปี พ.ศ. 2451
เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อเขาไปอยู่โรงพยาบาลศิริราชซึ่งในขณะนั้นกำลังขยายกิจการและบริการ
ต่าง ๆ เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน จึงยอมรับกันว่าผู้ที่ทำหน้าที่ผดุงครรภ์ในสมัย
นั้นต้องรับหน้าที่และรับผิดชอบในการให้การพยาบาลทั่วไป ทำการสอนเกี่ยวกับสูติวิทยาและอื่น ๆ อีก
ผู้บริหารโรงเรียนในสมัยนั้นจึงได้ส่งผู้ที่สำเร็จวิชาผดุงครรภ์ไปเรียนวิชาพยาบาลที่โรงเรียนพยาบาล
อนามัยและผดุงครรภ์ สภากาชาดไทยต่อจวบระยะหนึ่งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2457 ซึ่งเป็นปีแรกที่โรงเรียน
พยาบาลฯ สภากาชาดไทยเริ่มดำเนินงาน โรงเรียนแห่งนี้เตรียมผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ
ในการให้การพยาบาลผู้ป่วยทั้งในโรงพยาบาล การพยาบาลตามบ้าน การอนามัยพืชกิจ การอนามัย
ศึกษาตามสถานีนอนามัย ตลอดจนการให้การสอนสู่ศึกษาในโรงเรียน

จากประวัติโดยสังเขปนี้จะเห็นได้ว่า แมว่าโรงเรียนแพทย์หญิงครุภและหญิงพยาบาล
ซึ่งกำเนิดขึ้นโดยพระราชประสงค์ของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ มิได้เป็นสถาบันที่
ผลิตพยาบาลอนามัยแห่งแรกของประเทศไทยก็จริง แต่นับว่าเป็นโรงเรียนที่เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้
การศึกษาวชิชาพยาบาลเกิดขึ้นและมีพัฒนาการมาจนถึงทุกวันนี้ สำหรับการก่อตั้งโรงเรียนพยาบาลฯ
ในระยะต่อ ๆ มาของประเทศไทย ซึ่งปรากฏในหนังสือฉลองครบรอบ 40 ปี² และ 48 ปี³
ของสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยนั้น ผู้วิจัยได้สรุปไว้ตามลำดับเวลาดังต่อไปนี้

² เรื่องเดียวกัน, น. 45 - 99.

³ สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย, ฉลองครบรอบ 48 ปีสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย
(กรุงเทพมหานคร : ไทยพิทยา, พฤษภาคม, 2518), น. 155 - 248.

ตารางที่ 1 การจัดตั้งโรงเรียนพยาบาลตั้งแต่ พ.ศ. 2439-2516

อันดับ	พ.ศ.	ชื่อโรงเรียนและสังกัด	ประเภทหลักสูตร เมื่อเริ่มก่อตั้ง
1	2439	โรงเรียนแพทย์ฉุกเฉินกรรภและหญิงพยาบาล กรมพยาบาล กระทรวงธรรมการ (โอน กิจการ เข้ามารวมอยู่ในโรงพยาบาล ศิริราช ปี พ.ศ. 2451 ปัจจุบันเป็น คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล	ฉุกเฉินกรรภและพยาบาล กำหนดเวลาเรียนภาคทฤษฎี 2 ปี ภาคปฏิบัติ 1 ปี รับนักเรียนที่มีความรู้ประถมปีที่ 3
2	2457	โรงเรียนพยาบาล สภาการพยาบาล โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์	วิชาการพยาบาล กำหนดเวลาเรียนและฝึกวิชาพยาบาล 3 ปี สำหรับผู้สำเร็จการศึกษาชั้น มัธยม 6 และ 1 ปี สำหรับผู้สำเร็จ การศึกษาจากโรงเรียนแพทย์ ฉุกเฉินกรรภ และหญิงพยาบาลระหว่าง พ.ศ. 2464 ถึง พ.ศ. 2465 ซึ่งมีเพียง 2 รุ่น
3	2466	โรงเรียนพยาบาลฉุกเฉินกรรภและอนามัย แมกคอร์มิค เชียงใหม่ คณะแพรสบที่ เรียนแห่งสหรัฐอเมริกา ปัจจุบันเป็น คณะพยาบาลศาสตร์ แมกคอร์มิค วิทยาลัยแพทย์	ประกาศนียบัตร วิชาพยาบาลและฉุกเฉิน กรรภ หลักสูตรการศึกษา 3 ปี แบ่งเป็นวิชาพยาบาล 2 ปี ฉุกเฉินกรรภ 1 ปี รับผู้สำเร็จมัธยมปีที่ 3 (เดิม)

อันดับ	พ.ศ.	ชื่อโรงเรียนและสังกัด	ประเภทหลักสูตรเมื่อเริ่มก่อตั้ง
4	2489**	โรงเรียนพยาบาลดุสิตอภินิหารและอนามัย โรงพยาบาลกลาง (โอนไปสังกัดโรงพยาบาลหญิง กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข เมื่อ พ.ศ. 2492)	ประกาศนียบัตรพยาบาลดุสิตอภินิหารและอนามัย หลักสูตรการศึกษา 3 ปี 6 เดือน รับผู้สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 6 (ม.ศ. 3)
5	2490*	โรงเรียนพยาบาลดุสิตอภินิหารและอนามัย โรงพยาบาลมิชชัน โดยคณะเซเวนต์เดย์แอ๊ดเวนตีสแห่งประเทศไทย	ประกาศนียบัตรพยาบาลดุสิตอภินิหารและอนามัย หลักสูตรการศึกษา 3 ปี 7 เดือน รับผู้สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 6 (ม.ศ. 3)
6	2492**	โรงเรียนพยาบาลดุสิตอภินิหารและอนามัย โรงพยาบาลพุทธชินราช พิษณุโลก	ประกาศนียบัตรพยาบาลดุสิตอภินิหารและอนามัย หลักสูตรการศึกษา 3 ปี 6 เดือน รับผู้สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 6 (ม.ศ. 3)
7	2497	โรงเรียนพยาบาลดุสิตอภินิหารและอนามัย วชิรพยาบาล สังกัดเทศบาลนครกรุงเทพฯ (ปัจจุบันเป็นกรุงเทพมหานคร)	ประกาศนียบัตรพยาบาลดุสิตอภินิหารและอนามัย หลักสูตรการศึกษา 3 ปี 6 เดือน รับผู้สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 6 (ม.ศ. 3)

อันดับ	พ.ศ.	ชื่อโรงเรียนและสังกัด	ประเภทหลักสูตร เมื่อเริ่มก่อตั้ง
8	2497**	โรงเรียนพยาบาลดุงครรภ์และอนามัย โรงพยาบาลนครราชสีมา	ประกาศนียบัตรดุงครรภ์และอนามัย หลักสูตรการศึกษา 3 ปี 6 เดือน รับผู้สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาที่ 6 (ม.ศ. 3)
9	2501	โรงเรียนพยาบาลทหารอากาศ โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช กรมแพทย์ทหารอากาศ	ประกาศนียบัตรพยาบาลดุงครรภ์และ อนามัย หลักสูตรการศึกษา 4 ปี รับผู้สำเร็จมัธยมศึกษาที่ 6 (ม.ศ. 3)
10	2504	โรงเรียนพยาบาลดุงครรภ์และอนามัย คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่	อนุปริญญาพยาบาลและอนามัย หลักสูตร 3 ปี ประกาศนียบัตรดุงครรภ์ หลักสูตร การศึกษา 6 เดือน หลังสำเร็จ อนุปริญญาพยาบาลและอนามัย รับผู้สำเร็จการศึกษา ม.ศ. 5
11	2507	โรงเรียนพยาบาลดุงครรภ์และอนามัย โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า สังกัด กองทัพบก	ประกาศนียบัตรพยาบาลดุงครรภ์และ อนามัย หลักสูตร 4 ปี รับผู้สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาที่ 6 (ม.ศ. 3)

อันดับ	พ.ศ.	ชื่อโรงเรียนและสังกัด	ประเภทหลักสูตร เมื่อเริ่มก่อตั้ง
12	2508**	โรงเรียนพยาบาลดุสิตอภินิหารและอนามัย โรงพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี	ประกาศนียบัตรพยาบาลดุสิตอภินิหารและ อนามัย หลักสูตร 4 ปี รับผู้สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 6 (ม.ศ. 3)
13	2508	โรงเรียนพยาบาลรามาธิบดี คณะ แพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล	อนุปริญญาพยาบาลและอนามัย หลักสูตร 3 ปี ประกาศนียบัตรดุสิตอภินิหาร หลักสูตร 6 เดือน ภายหลังสำเร็จอนุปริญญา พยาบาลและอนามัยแล้ว รับผู้สำเร็จการศึกษาม.ศ. 5
14	2509**	โรงเรียนพยาบาลดุสิตอภินิหารและอนามัย โรงพยาบาลสงขลา	ประกาศนียบัตรพยาบาลดุสิตอภินิหารและ อนามัย หลักสูตร 4 ปี รับผู้สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 6 (ม.ศ. 3)
15	2511	โรงเรียนพยาบาลกุดดุสิตอภินิหารและอนามัย กรมแพทยทหารเรือ	ประกาศนียบัตรพยาบาลดุสิตอภินิหารและ อนามัย หลักสูตร 4 ปี รับผู้สำเร็จการศึกษาม.ศ. 3

อันดับ	พ.ศ.	ชื่อโรงเรียนและสังกัด	ประเภทหลักสูตรเมื่อเริ่มก่อตั้ง
16	2512	โรงเรียนพยาบาลดุสิตการรกและอนามัย กรมตำรวจ	เทียบเท่าอนุปริญญาพยาบาลอนามัย หลักสูตร 3 ปี ประกาศนียบัตรพยาบาลดุสิตการรก หลักสูตร เก็อน ภายหลังสำเร็จเทียบเท่า อนุปริญญาพยาบาลอนามัยแล้ว รับผู้สำเร็จการศึกษา ม.ศ. 5
17	2513	โรงเรียนพยาบาล โรงพยาบาลกลาง สังกัดเทศบาลนครกรุงเทพ(ปัจจุบัน เป็นเทศบาลกรุงเทพมหานคร)	ประกาศนียบัตรพยาบาลดุสิตการรกและ อนามัย หลักสูตรการศึกษา 4 ปี รับผู้สำเร็จการศึกษา ม.ศ. 3
18	2513**	โรงเรียนพยาบาลดุสิตการรกและอนามัย โรงพยาบาลสุวรรณศรีประชารักษ์ นครสวรรค์	ประกาศนียบัตรพยาบาลดุสิตการรกและ อนามัย หลักสูตร 4 ปี รับผู้สำเร็จการศึกษา ม.ศ. 3
19	2513**	โรงเรียนพยาบาลดุสิตการรกและอนามัย โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ อุบล ราชธานี	ประกาศนียบัตร พยาบาลดุสิตการรกและ อนามัย หลักสูตร 4 ปี รับผู้สำเร็จการศึกษา ม.ศ. 3
20	2514	คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัย ขอนแก่น	ปริญญาพยาบาล หลักสูตรการศึกษา 4 ปี ประกาศนียบัตร ดุสิตการรกหลักสูตร 6 เก็อนภายหลังสำเร็จปริญญาพยาบาลแล้ว รับผู้สำเร็จการศึกษา ม.ศ. 5

อันดับ	พ.ศ.	ชื่อโรงเรียนและสังกัด	ประเภทหลักสูตร เมื่อเริ่มก่อตั้ง
21	2516	โรงเรียนพยาบาล คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	อนุปริญญาพยาบาล 3 ปี วิทยาศาสตรบัณฑิตพยาบาล หลักสูตร การศึกษา 4 ปี ประกาศนียบัตรนุ่งกรรภ 6 เดือน รับผู้สำเร็จการศึกษา ม.ศ. 5

* เริ่มดำเนินการครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2484 เปิดสอนได้เพียง 6 เดือน ต้องเลิก
ไปเนื่องจากเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง

** เป็นโรงเรียนพยาบาล ในสังกัดกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข เปลี่ยนเป็น
วิทยาลัยพยาบาลเมื่อเปลี่ยนหลักสูตรการศึกษาและรับผู้สำเร็จการศึกษา ม.ศ. 5 เมื่อ ปี พ.ศ.
2514 ปัจจุบันการบริหารการศึกษาของวิทยาลัยพยาบาลแห่งนี้อยู่ในสังกัดกองงานวิทยาลัย
พยาบาล สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข⁴

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴ กระทรวงสาธารณสุข, การแบ่งส่วนราชการ กระทรวงสาธารณสุขและหน้าที่รับผิดชอบ
พ.ศ. 2517 (กรุงเทพมหานคร : 2517 , ฉบับโรเนียว), น. 1 และ น. 9.

จากตารางแสดงถึงการ ก่อตั้งสถานศึกษาพยาบาลโดยสังเขปนี้ พอจะสรุปได้ว่า ใน
 ระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่สองมีโรงเรียนอยู่เพียงสามแห่งเท่านั้น คือ ที่โรงพยาบาลศิริราช
 โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ของสภาการศึกษาไทยและโรงเรียนพยาบาลแมคคอร์มิค ดังนั้นความสำเร็จ
 การศึกษาจากโรงเรียนทั้งสามจึงมีจำนวนจำกัด ซึ่งไม่เพียงพอต่อความต้องการของทางราชการ
 และของเอกชน และในระยะเวลาที่เกิดสงครามโลกครั้งนั้น จากประวัติของโรงเรียน
 พยาบาล⁵ ก็ไม่มีหลักฐานว่าการผลิตบุคลากรประเภทนี้ได้เพิ่มขึ้นแต่อย่างใด จนกระทั่งภาย
 หลังสงครามโลก ปรากฏว่า การผลิตพยาบาลได้เพิ่มขึ้นทั้งในจำนวนปริมาณของผู้สำเร็จและสถาบัน
 การศึกษาดังแสดงไว้ในตารางที่ 1 ทั้งนี้เป็นเพราะมีการขาดแคลนพยาบาลทั้งในส่วนกลางและ
 ต่างจังหวัดอย่างมาก พร้อมกับได้มีการขยายกิจการในด้านโรงพยาบาลเพื่อสนองความต้องการของ
 ประชาชนให้เพียงพอและทั่วถึง ประจวบกับเกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะหลังสงคราม
 รัฐบาลได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ จึงได้กำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจ
 และสังคมแห่งชาติขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2504⁶ และได้แบ่งแผน
 พัฒนานั้นออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะ พ.ศ. 2504 ถึง พ.ศ. 2506 และ พ.ศ.
 2507 ถึง พ.ศ. 2509 ทั้งนี้เพื่อให้กระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ได้มีเวลาศึกษาหาข้อมูล
 เพื่อวางแผนพัฒนาและจัดทำโครงการโดยมีเป้าหมายที่ชัดเจน มีความสอดคล้องและสนับสนุน

⁵ "ประวัติของโรงเรียนพยาบาลดุสิตรภและอนามย์ศิริราช," และ "ประวัติของ
 โรงเรียนพยาบาลดุสิตรภและอนามย์ สภาการศึกษาไทย," (ใน ฉลองครบรอบ 40 ปีของ
 สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย). (พระนคร : ไทยพิทยา, พฤษภาคม 2510), น.
 60 - 61, และ 67 - 70.

⁶ เสนาะ อุณาภูล, "การวางแผนพัฒนาระดับชาติ," (ใน การวางแผนเพื่อพัฒนา
 ประเทศ, ไพโรจน์ สิตปรีชา). (นครหลวงกรุงเทพธนบุรี : สำนักวิจัย สถาบัน
 ทัศนศึกษาบริหารศาสตร์ 2515). น. 1 - 22.

แผนพัฒนาการเศรษฐกิจของชาติซึ่งเป็นโครงการที่จัดทำในระยะแรกของแผนดังกล่าว เพราะฉะนั้นโครงการพัฒนาทางการสาธารณสุข ตลอดจนการผลิตบุคลากรทางสาธารณสุขฝ่ายต่าง ๆ จึงเป็นโครงการส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในวงสองของแผน คือ พ.ศ. 2507 ถึง พ.ศ. 2509 เป็นต้นมาจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2515 ถึง พ.ศ. 2519⁷ และโดยที่กระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการดูแลรักษาพยาบาลผู้ป่วยเจ็บของโรงพยาบาลเป็นส่วนใหญ่ จึงต้องรับหน้าที่ในการขยายและจัดตั้งสถานศึกษาเพื่อผลิตพยาบาลให้เพียงพอต่อความต้องการและให้ใกล้ชิดส่วนกับการขยายกิจการทางสถานพยาบาลของทุกจังหวัดด้วย

นอกจากกระทรวงสาธารณสุข ปัจจุบันยังมีหน่วยงานอื่นทั้งที่เป็นของรัฐและเอกชนที่ผลิตพยาบาลเพื่อช่วยแก้ปัญหาขาดแคลน เมื่อรวมสถานศึกษาพยาบาลของทุกสังกัดแล้วจะพบว่า มีเกือบทุกภาคของประเทศไทย (ไปรษณูปภาพที่ 1 แผนที่ประเทศไทย แสดงที่ตั้งของสถานศึกษาพยาบาล พ.ศ. 2518) เฉพาะส่วนกลางคือ กรุงเทพมหานคร มีถึง 11 แห่ง ในจำนวนนี้เป็นสถานของรัฐ 9 แห่ง และเอกชน 2 แห่ง คือ วิทยาลัยพยาบาล สภากาชาดไทย และโรงเรียนพยาบาลฯ ของคณะเซเวนต์เดย์ แอ็ดเวนทิสต์ ส่วนสถานที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาคต่าง ๆ นั้นเป็นของรัฐแทบทั้งสิ้น ยกเว้น โรงเรียนพยาบาลดุสิตการแพทย์และอนามัย โรงพยาบาลแมคคอร์มิค จังหวัดเชียงใหม่

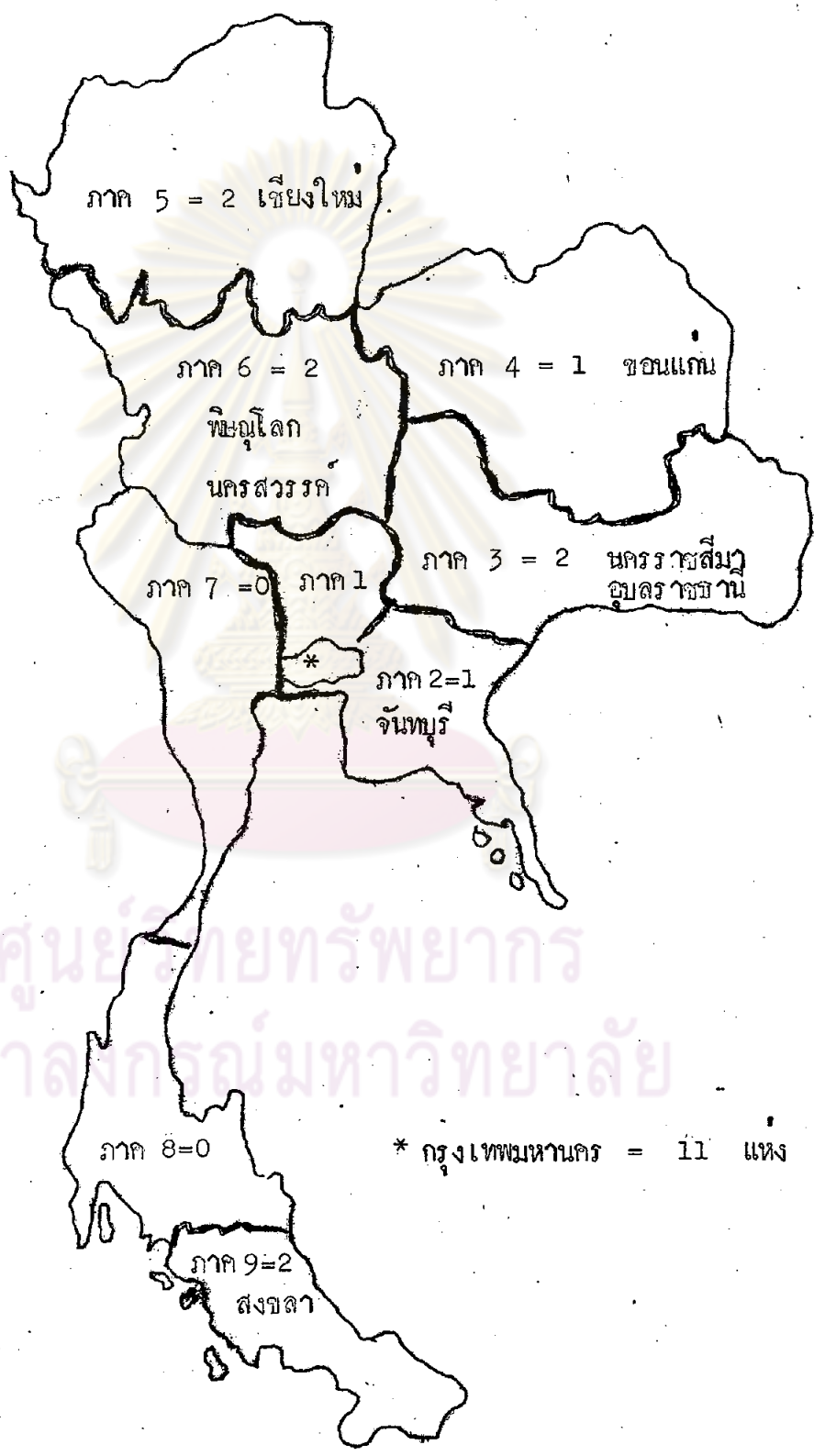
ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁷ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี,

สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สาม 2515 - 2519

ภาพที่ 1 แผนที่ประเทศไทยแสดงที่ตั้งของโรงเรียนพยาบาล พ.ศ. 2518

ศูนย์วิทยุพยาบาล
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ประเภทหลักสูตร

นับแต่ พ.ศ. 2439 เป็นต้นมา พัฒนาการของสถานศึกษาวิชาชีพพยาบาล มีโดดเด่นเฉพาะแต่การเพิ่มความปริมาณเท่านั้น ผู้บริหาร การศึกษาพยาบาลยังได้คำนึงถึงคุณภาพ และความสามารถของผลิตที่ประชาชนและประเทศชาติพึงปรารถนา รวมไปถึงการปรับปรุง เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับระดับมาตรฐานการศึกษาของประเทศโดยรวม ตลอดจนให้ เทาเทียมกับมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพของสากลด้วย พัฒนาการ การศึกษาพยาบาลในแนวทาง เช่นที่กล่าวนี้ แต่ละสถานศึกษาได้กระทำกันมาเป็นระยะ ๆ ซึ่งมีใ้ให้นำมาเสนอไว้ในการวิจัย นี้ ผู้สนใจจะศึกษารายละเอียดได้จากหนังสือฉดลงครบรอบ 48 ปี ของสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยที่อ้างไว้แล้วในคตอนคน

สำหรับหลักสูตร การศึกษาพยาบาลระดับพื้นฐานที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็น หลักสูตรที่แก้ไขปรับปรุงมาจากหลักสูตรระดับเดิมเมื่อแรก ก่อตั้งโรงเรียนพยาบาล แยกออกเป็น 3 ลักษณะใหญ่ คือ

2.1 หลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลดุ๊กครรภและอนามัย หลักสูตร การศึกษา 4 ปี รับผิดชอบสำเร็จการศึกษาระดับ ม.ศ. 3 เขาศึกษามี 3 สถาบัน คือ⁸ ทั้ง 3 โรงเรียนนี้ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร

2.1.1 โรงเรียนพยาบาลดุ๊กครรภและอนามัย กองทัพบก

2.1.2 โรงเรียนพยาบาลดุ๊กครรภและอนามัย กรมแพythทหารเรือ

2.1.3 โรงเรียนพยาบาลทหารอากาศ กรมแพythทหารอากาศ

⁸ กองการพยาบาล กรมส่งเสริมสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข, ข้อมูลเกี่ยวกับ
โรงเรียนพยาบาล พ.ศ. 2515 (นครหลวงกรุงเทพธนบุรี : ฉบับโรเนียว, ตุลาคม,
2515), น. 4.

2.2 หลักสูตรอนุปริญาตพยาบาลหรือเทียบเท่า หลักสูตรการศึกษา 3 ปี เมื่อเรียนตอนคุณครูออก 6 เดือน จะได้รับประกาศนียบัตรคุณครูรภ หลักสูตรนี้ รับผิดชอบสำเร็จ การศึกษาระดับ ม.ศ. 5 ปัจจุบันมีทั้งหมด 18 โรงเรียน⁹ ในจำนวนนี้ตั้งอยู่ในส่วนกลาง คือ กรุงเทพมหานคร 8 แห่ง ที่เหลือตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค

2.2.1 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

2.2.2 โรงเรียนพยาบาลรามาธิบดี คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

2.2.3 วิทยาลัยพยาบาล สภากาชาดไทย

2.2.4 โรงเรียนพยาบาล คุณครูรภและอนามัย กรมตำรวจ

2.2.5 วิทยาลัยพยาบาล วชิรพยาบาล กรุงเทพมหานคร

2.2.6 วิทยาลัยพยาบาล โรงพยาบาลกลาง กรุงเทพมหานคร

2.2.7 โรงเรียนพยาบาลคุณครูรภและอนามัย โรงพยาบาลมิชชั่น

2.2.8 วิทยาลัยพยาบาลกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร

2.2.9 วิทยาลัยพยาบาลพุทธชินราช พิษณุโลก

2.2.10 วิทยาลัยพยาบาลนครราชสีมา นครราชสีมา

2.2.11 วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี

2.2.12 วิทยาลัยพยาบาลสงขลา สงขลา

2.2.13 วิทยาลัยพยาบาลสวรศรประจักษ์ นครสวรรค์

2.2.14 วิทยาลัยพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ อุบลราชธานี

2.2.15 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2.2.16 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

⁹ เรื่องเดียวกัน, น. 4 - 5.

- 2.2.17 โรงเรียนพยาบาลดุสิตการวัดและอนามัยแมคคอร์มิค เชียงใหม่
- 2.2.18 โรงเรียนพยาบาล คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

2.3 หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต (พยาบาล) ระยะเวลาการศึกษา 4 ปี
 ภาเรียนตอนดุสิตการวัด ซึ่งมีหลักสูตรการศึกษา 6 เดือนจะไ้รับประกาศนียบัตรดุสิตการวัด
 รับผิดชอบสำเร็จการศึกษา ม.ศ. 5 เขาศึกษา ปัจจุบันทำการสอนในสถาบันการศึกษา ดังต่อไปนี้
 คือ

- 2.3.1 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- 2.3.2 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 2.3.3 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- 2.3.4 โรงเรียนพยาบาลรามธิบดี คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- 2.3.4 โรงเรียนพยาบาล คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
 สงขลานครินทร์ 10

ลักษณะของหลักสูตรทั้ง 3 ประเภทนี้เป็นหลักสูตรการศึกษาพยาบาลระดับพื้นฐาน
 (Basic Nursing) ส่วนการศึกษาในระดับที่สูงกว่านั้นเป็นการศึกษาต่อเนื่องจากการศึกษา
 พยาบาลระดับพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่มุ่งผลิตบุคลากรฝ่ายพยาบาลเฉพาะสาขา ฉะนั้นการรับ
 สมัครผู้เข้าศึกษาจึงรับเฉพาะผู้ผ่านการศึกษาพยาบาลระดับพื้นฐานมาแล้วเท่านั้น สถาบันที่
 เปิดหลักสูตร การสอนระดับสูงนี้ คือ

10
 โรงเรียนพยาบาล คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, หลักสูตร
วิทยาศาสตร์บัณฑิตพยาบาล (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม, โรเนียว, พ.ศ. 2518), น. 3.

1. วิทยาลัยพยาบาล (โรงพยาบาลหญิง) สังกัดกองงาน วิทยาลัยพยาบาล
สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข เปิดทำการสอน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498
หลักสูตรการศึกษา 1 ปี สำเร็จแล้วได้รับประกาศนียบัตรครูพยาบาล

2. คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เปิดหลักสูตรอนุปริญญา
สาธารณสุข ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2496 หลักสูตร 1 ปี อีกโปรแกรมหนึ่งคือ หลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (พยาบาลสาธารณสุข) รับเฉพาะผู้สำเร็จการศึกษานุปริญญา
สาธารณสุขและมีพจนานามภูมิ ม.ศ. 5 เข้าศึกษาต่ออีก 1 ปี หลักสูตรนี้มุ่งผลิตบุคลากร
พยาบาลสาธารณสุข เพื่อออกไปให้คำแนะนำ ควบคุมและช่วยเหลือพยาบาลสาธารณสุข ปฏิบัติ
งานตามท้องถิ่น

3. คณะครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน่วยงานที่ทำการศึกษา คือ แผนก
วิชาพยาบาลศึกษา หลักสูตรมี 2 ระดับ คือ ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต เปิดทำการสอน
เมื่อปี 2510 ระยะเวลาการศึกษา 2 ปี รับผู้สำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญญาพยาบาล
หรือเทียบเท่าเข้าศึกษาเพื่อเป็นครูในสาขาการพยาบาลอายุรกรรมและศัลยกรรม การพยาบาล
จิตเวช และการพยาบาลแม่และเด็ก

005139

อีกหลักสูตรหนึ่งคือ หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต เปิดทำการสอนเมื่อปี พ.ศ.
2516 โดยแผนกวิชาพยาบาลศึกษาเช่นเดียวกัน แต่การบริหารอยู่ในสังกัดบัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป้าหมายของหลักสูตรคือ เพื่อผลิตพยาบาลที่มีความรู้ความสามารถ
ในด้านการบริหารการพยาบาลโดยเฉพาะ รับผู้ผ่านการศึกษาระดับปริญญาตรีทั้งใน
หรือนอกประเทศมาแล้ว ระยะเวลาการศึกษา 2 - 5 ปี

จากประวัติของการ ก่อตั้งสถาบันและพัฒนาการของหลักสูตร การศึกษาพยาบาลที่ได้
เสนอไว้โดยสังเขปนั้น พอจะประมวลได้ว่า สถาบันเหล่านั้นบริหารงานและดำเนินงานอยู่
ในสังกัดต่าง ๆ กันคือ พววมหาวิทยาลัยของรัฐ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย
กระทรวงกลาโหม สภากาชาดไทยซึ่งเป็นองค์การหนึ่งที่รัฐได้ให้ความสนับสนุนทางด้านงบประมาณ
และโดยองค์การเอกชนคือ คณะมิชชัน เซเวนต์เดย์ แอ๊ดเวนตีส และคณะเพรสไบทีเรียนแห่ง

สหรัฐอเมริกา หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า โรงเรียนพยาบาลในประเทศไทยปัจจุบันนี้ มีการดำเนินงาน ทั้งที่อยู่ในหน่วยงานที่เป็นของรัฐ หน่วยงานกึ่งรัฐบาล และหน่วยงานของเอกชน ตามลำดับ อย่างไรก็ตามสิ่งที่น่าขบคิดก็คือ โรงเรียนที่เพิ่มขึ้นภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน ส่วนใหญ่แล้วเป็นสถาบันของรัฐ

หากพิจารณาเป้าหมายหลักของสถาบันการศึกษาพยาบาลระดับพื้นฐานของทุกสังกัดแล้ว จะพบว่ามีความคิดและถึงความมุ่งหมายไปในทำนองเดียวกันคือ ผลิตพยาบาลในปริมาณที่เพียงพอ และใกล้ชิดส่วนกับจำนวนประชากรของประเทศ ทำการปรับปรุงคุณภาพของพยาบาล เพื่อให้เหมาะสมและมีความสามารถที่จะช่วยปรับปรุงและพัฒนางานด้านอนามัยของประชากรให้ดียิ่งขึ้น และในขณะเดียวกันพยายามวางรูปแบบของหลักสูตร เพื่อเป็นการยกระดับมาตรฐานการศึกษาพยาบาลให้สูงเท่าเทียมกับวิชาชีพอื่นรวมไปด้วย

แม้ว่าเป้าหมายสำคัญของหน่วยงานจะมีความคล้ายคลึงกันดังที่ได้อธิบายมาแล้วก็ตาม แต่รูปแบบของการบริหารอาจแตกต่างกันแม้จะเป็นการบริหารซึ่งดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐ ทั้งนี้อาจจะ เป็นเพราะนโยบายหลักของการทำงานและลักษณะ เฉพาะของงาน ตลอดจนคุณภาพของปัจจัยการบริหารในหน่วยงานหนึ่ง ๆ มีความแตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้จึงเป็นสิ่งสมควรได้รับความสนใจ และทำการศึกษาโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบบริหารของโรงเรียนพยาบาล ผู้วิจัยเองมีความเชื่อว่า ระบบบริหารนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญของการบริหาร และมีความเกี่ยวพันโดยตรงกับความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหน่วยงาน ตลอดจนเป็นส่วนหนึ่งซึ่งส่งผลให้นโยบายและเป้าหมายของหน่วยงานสัมฤทธิ์ผลด้วยดีมีคุณภาพสูงอีกโสดหนึ่งด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้ คือ

1. เพื่อศึกษาปรัชญาและความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาพยาบาลระดับพื้นฐาน

(Basic Nursing) ของโรงเรียนพยาบาลที่ดำเนินงานภายใต้หน่วยงานของรัฐ และเป็นโรงเรียนพยาบาลที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร

2. เพื่อศึกษาการจัดระบบบริหาร การศึกษาของโรงเรียนพยาบาลในส่วนที่เกี่ยวข้อง
 - 2.1 โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาพยาบาล (Curricula Structure)
 - 2.2 โครงสร้างระบบบริหารโรงเรียนพยาบาล (Organization Structure)
 - 2.3 การควบคุมการปฏิบัติงานในสถาบัน (Internal Organization Control)
 - 2.4 การบริหารงานบุคคล (Personnel Management)
 - 2.5 เงินสนับสนุนการศึกษา (Financial Support)

3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระบบบริหารของโรงเรียนพยาบาลแต่ละสังกัดที่ทำการศึกษามีความแตกต่างกันหรือคล้ายคลึงกันในเรื่องใดบ้าง

ขอบเขตของการวิจัย

เนื่องด้วยสถาบันการศึกษาพยาบาลที่มีอยู่ในประเทศไทย ส่วนใหญ่อยู่ในกรุงเทพมหานคร และมีครบทุกสังกัดที่กล่าวไว้ในตอนต้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดที่จะศึกษาระบบบริหารโรงเรียนพยาบาลเฉพาะที่มีหลักสูตรการศึกษาพยาบาลระดับพื้นฐาน (Basic Nursing) เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร และดำเนินงานในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม และ พวงมหาวิทยาลัยของรัฐ

คำจำกัดความ

ในการวิจัยระบบบริหาร การศึกษาของโรงเรียนพยาบาลในกรุงเทพมหานครนี้ ผู้วิจัยขอให้ความหมายของคำที่จะใช้ดังต่อไปนี้

โรงเรียนพยาบาล หมายถึง คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลและโรงเรียนพยาบาลศตวรรษที่ ๒๑ และอนามันท์ที่เปิดทำการสอนในหลักสูตร การศึกษาพยาบาลระดับพื้นฐาน การศึกษาพยาบาลระดับพื้นฐาน หมายถึง หลักสูตรการศึกษาพยาบาลที่รับผู้สำเร็จการศึกษาระดับ ม.ศ. 5 และ/หรือ ม.ศ. 3 เข้าศึกษาต่อตามระยะเวลาที่หลักสูตรกำหนดไว้คือ 4 ปีและ 3 ปี โดยไม่ับหลักสูตรศตวรรษที่ ๒๑ คุณวุฒิที่ได้รับเมื่อสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรคือ ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต หรือ วท.บ.(พยาบาล) อนุปริญญาพยาบาล และประกาศนียบัตรพยาบาลศตวรรษที่ ๒๑และอนามันท์ตามลำดับ

นักเรียน หมายถึง ผู้เรียนหรือนักเรียนหรือนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนพยาบาลตั้งแต่มีการศึกษาแรก ถึงปีการศึกษาสุดท้ายของหลักสูตร

ผู้บริหารสูงสุดของโรงเรียน หมายถึง คณบดี หัวหน้าภาควิชาพยาบาล ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ของโรงเรียน

ผู้บริหารระดับรอง หมายถึง รองและผู้ช่วยฝ่ายต่าง ๆ ของคณบดีของหัวหน้าภาควิชาสาขาเฉพาะ ผู้อำนวยการและอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนพยาบาล

อาจารย์ หมายถึง ครูพยาบาลที่ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน หัวหน้าหมวดวิชา หัวหน้าสาขาวิชาและครู ซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบงานทางด้านวิชาการ มีชั่วโมงทำการสอนและ/หรือนิเทศการเรียนภาคปฏิบัติของนักเรียนพยาบาลในโรงเรียนพยาบาลที่ตนสังกัดอยู่ ไม่รวมอาจารย์ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบงานฝ่ายธุรการ ฝ่ายปกครอง ฝ่ายบริการและสวัสดิการนักเรียน

ประโยชน์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีลักษณะเป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยสนาม (Field Research) ประอบกัน เป็นการวิจัยที่ยังไม่มีใครทำมาก่อน เพราะฉะนั้น ผู้วิจัยมีความเชื่อว่า การวิจัยนี้จะให้ประโยชน์ดังนี้

1. ให้อะเอียดพื้นฐานที่สำคัญต่อผู้บริหาร และนักการศึกษาพยาบาลที่จะใช้เป็นแนวทางสำหรับการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขระบบบริหาร การศึกษา การบริหาร ตลอดจนการดำเนินงาน

งานใหม่ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. เป็นแนวทางแก่ผู้สนใจที่จะนำไปศึกษาวิเคราะห์เพื่อทราบรายละเอียดเพิ่มเติมในแต่ละเรื่องได้ในอนาคต
3. ใช้เป็นเอกสารประกอบการศึกษาเพื่อพัฒนาการศึกษาพยาบาลได้ในอนาคต

ชี้ค่าเน้นการวิจัยและการเสนอผลการวิจัยโดยย่อ

1. วิจัยเอกสาร หนังสือราชการของห้องสมุด กองการพยาบาล กองงานวิทยาลัยพยาบาล ในสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข ห้องสมุดสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย และ มหาวิทยาลัย

2. สัมภาษณ์โดยมีแบบสอบถามเป็นแนว

2.1 ลักษณะของแบบสอบถามมีทั้งแบบปลายเปิดและปลายปิด

2.2 แบบสอบถามก่อนนำไปใช้จะทำการทดสอบก่อน

2.3 ประชากรที่จะสัมภาษณ์คือ ผู้บริหารสูงสุดและผู้บริหารระดับรองของโรงเรียนพยาบาลแต่ละแห่ง

2.4 ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

3. ใช้แบบสอบถามแบบปลายเปิดและปลายปิด

3.1 แบบสอบถามก่อนนำไปใช้จะทำการทดสอบก่อน

3.2 ประชากรที่จะตอบแบบสอบถามคือ อาจารย์พยาบาลที่ทำการสอนในโรงเรียนพยาบาล ไม่น่าถึงระดับวุฒิการศึกษา

3.3 ใช้ประชากรทั้งหมด โดยไม่สุ่มตัวอย่าง

3.4 รวบรวมข้อมูลคือเป็นร้อยละและทัศนคติข้อมูลโดยใช้ฐานนิยม

4. การเสนอผลการวิจัยจะเสนอโดยการเขียนแบบพรรณนา และแสดงข้อมูลในรูปของตาราง กราฟประกอบ โดยแบ่งออกเป็นส่วนตัวต่าง ๆ ดังนี้

บทที่ 1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

- บทที่ 2 ขอบเขตและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย
- บทที่ 4 ผลการวิจัย แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่หนึ่งเป็นข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์และผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่สองเป็นข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่ทำกรวิจัยโดยตรง
- บทที่ 5 สรุปและขอเสนอแนะ แบ่งสรุปเป็น 3 ตอน คือ
1. ข้อมูลส่วนตัว
 2. ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่วิจัย
 3. เปรียบเทียบระบบบริหารของโรงเรียนพยาบาลในสังกัดต่าง ๆ ที่นำมาศึกษาและวิจัย โดยยึดหัวข้อวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลัก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย